

MEESTERWERKEN

WEEKBLAD VOOR JONG EN OUD

PRIJS PER NUMMER : 3,50 FRANK

Uitgave van

«DE VLAAMSE BOEKHANDEL», Provinciestraat, 42, ANTWERPEN

(Handelsregister van Antwerpen nr 33.297)

In het licht van de lantaarn

Kerstmis in de folklore.

Op Kerstavond zat de familie rondom den haard verenigd, waarin het Kerstblok brandde, een spar of den, dien men enige dagen te voren in het bos was gaan kappen.

De lichten werden uitgedoofd en bij het flikkeren van de Kerstblokken werd door elk der aanwezigen om beurt verteld. Wanneer het Kerstblok verbrand was, werd het met jenever begoten en wenste men elkaar bij het oplaaien van de vlam een Zalig Kerstfeest.

In sommige gewesten liet men het Kerstblok totaal opbranden en de overblijfsels ervan werden onder het bed gelegd om het inslaan van den bliksem te voorkomen. De as van het Kerstblok werd ook gemalen en met water gemengd, als behoedmiddel tegen de tering. De as werd nog aangezien als een middel tegen de tandpijn.

Gedurende het knusse samenzijn op den Kerstavond werden bier, wijn, cider en warme punch gedronken. Gegeten werden: kadetjes of sterrekoeken, langs den onderkant een plat gebak met vijf knobbels langs boven, langwerpige broodjes met papieren repels versierd, mannekoek, een plat gebak met hogen rand, bedekt met suiker op het bovenzvlak, volgepropt met pruimen, rozijnen en sukade, tot drie voet lang en een voet breed, heet brood dat met hoorngetoet angekondigd werd, gewijde gortbrij, wafels en pannekoeken waarvan de eerste, Zieltjeskoek genaamd, in het vuur geworpen werd voor de zieltjes, kindjespap van zoete melk en suiker, opgediend vóór middernacht.

Te Brussel zat de burgerij bij een feestmaal aan, waarbij kastanjes de zoete eikels der oude Belgen vervingen.

Thuisgekomen na de Middernachtmis vond men warme koffie en eierbrood met een patacon versierd. Eierbrood werd onder het oor-

kussen van het kleinste kind gelegd, zagezegd door een Heiligen Engel. Daarvoor hadden de kinderen een Kerstliedje gezongen.

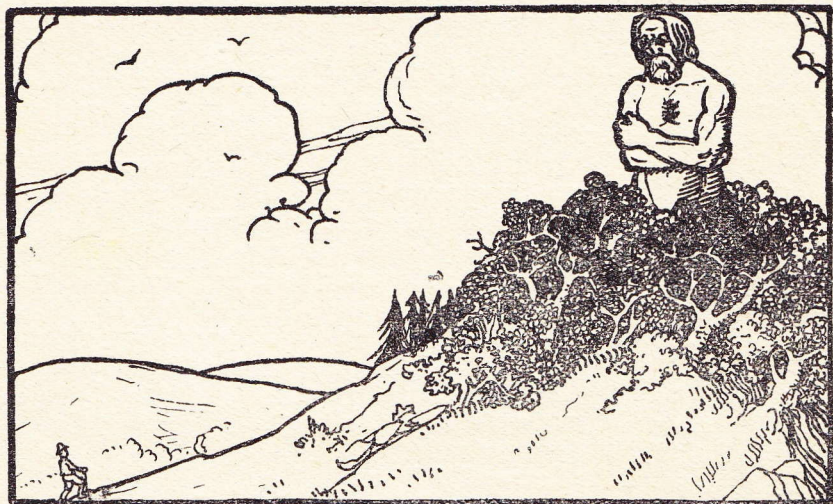
Tijdens den Kerstnacht had men de gewoonte de kerk van Sint-Martens-Latem met kaarsen te verlichten. Zulks werd eveneens in verschillende steden in Vlaanderen met de vensters der huizen gedaan. Van elf uur af tot middernacht deden vrome lieden al biddend een omgang van Sint-Salvator tot het Heilig Bloed (Brugge).

Aan den Kerstnacht is veel wangeloof verbonden. Ging het licht tijdens dien nacht uit, dan voorspelde zulks ongeluk en een der gasten zou gedurende het jaar sterven. De toekomst werd na het maal geraadpleegd door gesmolten eiwit of lood door de opening van een sleutel in water te gieten, waarbij de aldus verkregen figuren met die toekomst verband hielden. Men liet noteschelpen met brandende eindjes kaars in water drijven, waarbij de manier, waarop zij brandden en hoe lang zulks duurde, op den levensloop duidde. Kwamen twee noteschelpen in aanraking, dan betekende zulks een huwelijk.

Kinderen, gedurende den Kerstnacht geboren, kunnen waarzeggen en toen de loting nog in gebruik was, werden zij bij die gelegenheid geraadpleegd.

Kerstnacht wordt door geheimzinnige en grootse dingen gekenmerkt. Op middernacht rijdt de bloedkaros of hellewagen in menig dorp door de lucht. Het water van de Leie verandert in wijn. Een roos van Jericho, in water gelegd, spreidt tegen middernacht korte vertakkingen open en vertoont den bloeivorm van een roos. Vrome mensen komen buiten hun hoeve, knielen vóór hun deuren, doen op middernacht een kruisgebed, want Gods zegen gaat op dien tijd door de lucht. Verborgene schatten worden een ogenblik zichtbaar. Rotsblokken en deuren van vervallen burchten rollen open, om onmetelijke schatten te vertonen. Te middernacht verandert het water der bronnen en rivieren in wijn, maar niemand mag zulks proeven. De bloemen openen hun kelk. De appelbomen bloeien en hopjesspruiten wassen zelfs onder een dikke laag sneeuw. Een twijg van een kerselaar, een appelboom of een meidoorn, op dit wonderwekkend uur afgesneden en in water gezet, staat met Lichtmis in bloei.

Op klokslag twaalf uur huldigen dieren, vooral de huisdieren, op hun manier het Kindeken Jezus. De bijtjes zingen in hun korven, de os staat met andere dieren te kallen. Van 23 uur af tot middernacht praten de staldieren met elkander en verhalen de toekomst, maar wie het afluistert, boet zulks met zijn leven. De os en de ezel, de koeien en de schapen liggen op het geheimzinnig uur geknield. De stalbeesten richten zich even op, waarna zij zich terug neerleggen. Schapen wenden hun ogen naar de ster in het Oosten. De os vertelt van wat tijdens den Kerstnacht voorviel en wat de Evangelisten vergaten te verhalen.

De reus en de pochhans.

Er leefde eens een kleermaker en die had een groten mond. Praten kon hij goed en eten nog beter, en van pochen was hij nog niet eens doodgefallen. Op zekeren dag kreeg hij lust om buiten de stad een wandeling te doen. In den vroegen morgen verliet hij zijn huis, trok de stad uit, liep langs wegen en hagen, over bruggen en wateren en kwam eindelijk aan een hogen berg, waarboven een groot bos groeide en boven dit bos een hoge toren oprees.

— Wat is dat ! riep de kleermaker uit. Zo iets heb ik nog in mijn ganse leven niet gezien. Ik moet dien toren eens van dichtbij beschouwen.

Wat zette hij grote ogen op, toen hij dichterbij kwam. Die toren, hé, was nu geen toren, maar een reus, die met één wip over den berg sprong, vlak vóór den kleermaker.

— Wat komt ge hier zoeken, aardworm ? donderde de reus hem toe.

— Wel, ik kwam eens loeren of er in 't bos voor mij niets te verdienen is ! antwoordde het mannetje.

— Ha, zo, ge wilt werken ? Dan kunt ge in mijn dienst treden.

— Ja, maar wat gaat ge mij betalen ? Ik moet grof geld verdienen ! sprak de kleermaker stoutweg.

— Grof geld verdienen ! spotte de reus. Ik zal u dat eens zeggen: Ieder jaar driehonderd vijf en zestig dagen werk en in 't schrikkeljaar er nog een dag bij. Zijt ge tevreden ?

— Ja ! schreeuwde de snijder, die het niet voor het kiezen had. En stilletjes voegde hij erbij :

— 'k Zal maken, dat ik hier al gauw de gaten uit ben !

— Zwijg, kleine garnaal ! beval de reus bars. Neem die kruik en haal me water.

Terwijl hij dit zei, duwde hij hem een kruik als een vat in de handen. De kleermaker schrok ervan en zei :

— Dit kleine kruikje ! Waarom dan liever de bron en de ganse rivier niet ?

Bij die woorden verwijderde hij zich. De reus, die nog al dom was uitgevallen, herhaalde de woorden van zijn nieuwen knecht en werd een beetje bang.

— Dat ventje kan men doen appelen bakken, mompelde hij, en het heeft voorzeker een toverwortel ingeslikt. Pas maar op, oude Hans, want dat knechtje mocht u eens de baas worden.

De kleermaker sleurde met de kruik aan.

— Hier zo ! zeide hij. Ik had groten lust heel de rivier uit te scheppen.

— Zwijg maar, beval de reus, en ga in 't bos een bussel brandhout sprokkelen !

— Eén bussel ? Waarom niet het ganse woud ineens ?

« Het grote woud,
Met jong en oud,
Met alles wat 't bevat,
't Zij knoestig of 't zij glad ! »

En weg was hij.

— Wat ! herhaalde de reus. Wat zei hij ? Het ganse woud en daarbij nog de bron en de rivier ! Wat is me dat voor een kerel !

En nu werd hij werkelijk bang.

— Dat knolletje kan men doen appelen bakken ! hernam hij. 'k Geloof vast en zeker, dat hij een toverwortel heeft ingeslikt. Neem u in acht, oude Hans, dat is geen knecht, die u past !

Onze kleermaker was weldra met het hout terug en nu gelastte hem de reus, hem een drietal zwijnen voor het avondmaal te gaan schieten.

— Waarom niet liever duizend in één schot ? tierde de knecht.

— Wat, duizend ! riep de reus, terwijl zijn hart maar een boontje meer groot was van schrik. Laat het van avond maar zo en ga slapen.

De reus begaf zich niet te bed, maar bleef den gansen nacht aldoor prakkiseren, hoe hij dien verwensten knecht buiten zou krijgen. Maar hij vond er niets op. Zuchtend stond hij op en zei :

— Komt tijd, komt raad !

Den volgenden morgen ging hij met zijn snijdertje naar een met wilgen omgeven moeras.

— Hoor eens, mannetje, zei de reus, ga even op een van die takken zitten ; ik wil zien, of gij sterk genoeg zijt om er een neer te buigen.

Met één wip zat de kleermaker op een wilgenboom en maakte zich zo zwaar, dat de takken begonnen te buigen. Toen hij weer moest ademen, wipte de tak weer omhoog, met zulke kracht, dat het ventje in de lucht geslingerd werd, zo hoog en zo ver, dat de lachende reus hem nooit meer heeft teruggezien.

Zo werden zij van elkander verlost.

IN HET LICHT

JAN DE SCHUUTER

VAN DE
LANTAARN

IN DE
KROON

UITGEVER

L. OPDEBEEK

ANTWERPEN

SWA.

JAN DE SCHUYTER

In het
Licht van de Lantaarn

Folkloristische wetenswaardigheden

Gevolgd door een keuze

SPROOKJES
van de GEBROEDERS GRIMM

Pentekeningen van Edmond VAN OFFEL

Kleuromslag van Jan WATERSCHOOT

L. OP DE BEEK — UITGEVER — ANTWERPEN
1949